

De heer R.H.G. van Duijn
Bakhuizen van den Brinkhof 9
1065 AZ AMSTERDAM

Geachte heer Van Duijn,

Op 28 september 2011 heeft u zich tot mij gewend. U schrijft mij dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) uw klacht over de vroegere Binnenlandse Veiligheidsdienst (thans: de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, AIVD) niet in behandeling heeft willen nemen. U vraagt mij om mijn oordeel over deze weigering door de minister. Als alternatieve optie geeft u mij in overweging om zelf uw klacht over de AIVD te toetsen.

Naar aanleiding van uw brief heb ik u uitgenodigd voor een gesprek op mijn Bureau. Dit gesprek vond plaats op 25 oktober 2011. Bij dit gesprek waren ook aanwezig de heer mr. F.J.W.M. van Dooren, substituit-ombudsman, en mevrouw mr. W.F. Bolsenbroek, medewerkster Bureau Nationale ombudsman. Tijdens dit gesprek zijn de mogelijkheden afgetast wat de Nationale ombudsman in deze zaak kan betekenen. Met u is afgesproken dat u uw conceptmemories aan mij zou sturen. Daarna zou ik u meedelen of, en zo ja wat de Nationale ombudsman voor u kan doen. Deze conceptmemories heb ik van u ontvangen, alsmede een exemplaar van uw boek "Diepvriesfiguur", waarin ook vele relevante stukken zijn opgenomen.

In verband met de opmerking van de heer Van Raak van de SP om uw zaak aan de plenaire vergadering van de Tweede Kamer voor te leggen, heb ik uw zaak aangehouden. Dit in afwachting of de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de heer Donner onder druk van de Tweede Kamer zijn standpunt om uw klachten niet in behandeling te nemen alsnog zou wijzigen. Dit laatste is helaas niet geval geweest.

Bij het afscheid van minister Donner in de Ridderzaal heb ik een informeel overleg gehad met de heer Bertholee, hoofd van de AIVD. Ik heb de heer Bertholee voorgesteld om in een vervolggesprek te verkennen of er een constructieve wijze gevonden kon worden om met de pijnpunten die u heeft beschreven iets te doen. Het vervolggesprek met de heer Bertholee heeft op 20 maart 2012 plaatsgevonden op het Bureau Nationale ombudsman. In aansluiting op dit gesprek heb ik de heer Bertholee op 5 april 2012 schriftelijk een aantal vragen gesteld (zie bijlage). De heer Bertholee antwoordde mij in zijn brief

Postadres
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
Tel: (070) 356 35 63
Fax: (070) 360 75 72
bureau@nationaleombudsman.nl
www.nationaleombudsman.nl
Doorkiesnummer
(070) 356 35 70
Datum
28 januari 2013
Oms nummer
2011.09949
Uw brief
Uw kenmerk

Bijlagen
1
Behandelend medewerker
Onderwerp

Ons nummer
2011.09949

2

van 16 mei 2012 dat hij alles overwegend tot de conclusie kwam dat mijn vragen niet kunnen worden beantwoord dan na een grondige reconstructie van de tijd, de gebeurtenissen, beoordelingen, afwegingen etc. van het optreden van de BVD in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw in het algemeen en meer specifiek jegens u. Een reconstructie waarvoor geen mogelijkheden werden gezien, zoals eerder door de minister al was gesteld.

Naar aanleiding van deze brief heb ik op 3 juli 2012 nog een gesprek gehad met de heer Berthoelée en op 7 augustus 2012 met twee juridisch medewerkers van de AIVD.

Na bestudering van uw dossier en het verwerken van de reacties van de kant van de AIVD kom ik tot de volgende reflecties.

Mijn pogingen om op een meer informele wijze antwoord te krijgen op de vragen die bij u leven in verband met de rol van de toenmalige BVD als voorganger van de AIVD zijn gelet op de reactie van de heer Berthoelée van 16 mei 2012 gestrand. Er is ook geen formele weg om alsnog deze vragen over het optreden van de BVD aan de orde te stellen nu de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties na vragen vanuit de Tweede Kamer aan uw wens voor een beoordeling van uw zaak door bij voorbeeld de Commissie van Toezicht Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (CVTIVD) geen gevolg heeft willen geven. Wat valt er vanuit het perspectief van de Nationale ombudsman over de vragen die u stelt te zeggen?

In de eerste plaats valt mij op dat u pas na lange tijd en via vele juridische procedures tot en met de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State zicht heeft gekregen op de wijze waarop vanuit de BVD en andere bestuursorganen met uw persoonlijke leven en uw functioneren als politicus is omgegaan. Ik vind het niet transparant dat u zoveel moeite heeft moeten doen om uiteindelijk de openbaarheid te krijgen waar u recht op had. De behoorlijkheid en in het bijzonder de transparantie vereist dat de overheid juridische procedures over openbaarmaking van informatie vernijdt en uit eigen beweging alle relevante informatie op tafel legt. Door zo weinig transparant te handelen ontstaat de indruk dat de overheid tegenover u iets te verbergen heeft.

De vragen die u opwerpt zijn ook nu nog actueel, namelijk wat de grenzen zijn van de bemoeienis van een veiligheidsdienst met politieke partijen of stromingen en hun vertegenwoordigers. Via de Provoebeweging heeft u destijds politieke actie gevoerd en later bent u via de kabouterpartij als raadslid in de gemeenteraad van

Ons nummer
2011.09949

3

Amsterdam gekozen. Uiteindelijk bent u wethouder geweest. Uit de stukken die u uiteindelijk in handen heeft gekregen blijkt dat de BVD op verschillende manieren aandacht heeft gehad voor de kringen waarin u heeft verkeerd en eventueel voor uw persoon. Over u persoonlijk zijn ook berichten van bestuursorganen uitgegaan die relevant waren voor uw maatschappelijk functioneren.

Ik heb aan de heer Bertholee de vraag voorgelegd of iemand zoals u ook in deze tijd binnen de aandacht van de AIVD zou kunnen komen. Anders gezegd: iemand die politieke activiteiten verricht, kan diens werk- en leefwereld door de AIVD onderzocht worden.

Bij het antwoord op deze vraag moet voorop gesteld worden dat sinds de invoering van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 een aantal waarborgen voor de beperking van de macht van de AIVD gelden. Enerzijds is er een wettelijk kader voor het opereren van de AIVD, anderzijds is er toezicht van de onafhankelijke Commissie van Toezicht Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Bij klachten adviseert deze Commissie de minister van BZK en in laatste instantie kunnen klachten voorgelegd worden aan de Nationale ombudsman. Ook de Tweede Kamer houdt toezicht op het functioneren van de AIVD.

Bij deze waarborgen plaats ik wel een kanttekening. Mij is opgevallen dat de AIVD sterk de nadruk legt op de grenzen die de rechtmatigheid aan zijn opereren stelt, maar naar mijn overtuiging onvoldoende aandacht heeft voor de behoorlijkheid. Ook de CTIVD toetst op de rechtmatigheid. Ik vind het een gemis dat niet tevens naar de behoorlijkheid, zoals de Nationale ombudsman die in de afgelopen dertig jaar ontwikkeld heeft, gekeken wordt. Ik heb dit bij de evaluatie van de Wiv 2002 aan de orde gesteld.

Een persoon of een bepaalde groepering kan in deze tijd binnen de aandacht van de AIVD komen en de AIVD kan gebruik maken van zijn onderzoeks- bevoegdheden ook al leidt dat ertoe dat de AIVD interfereert met politieke en maatschappelijke activiteiten die in beginsel in vrijheid uitgevoerd moeten kunnen worden. De wettelijke criteria zoals bedreiging van de staatsveiligheid zijn hierbij van belang. Ook kunnen op meer indirecte wijze de politieke en maatschappelijke activiteiten van iemand binnen de aandacht van de AIVD komen, wanneer iemand verkeert in kringen van een persoon wiens handelen mogelijkwerijs binnen de aandachtskring van de AIVD komt. Wat dit betreft valt er een overeenkomst op met politieonderzoek. Als ik bel met iemand wiens telefoon getapt wordt, dan geldt die tap ook voor hetgeen ik aan de telefoon zeg of antwoord. Kortom bij onderzoek naar een – mogelijke - verdachte kan een

Ons nummer
2011.09949

4

brederere kring van personen de aandacht van de politie krijgen. Op gelijke wijze geldt dat voor het werk van de AIVD, zij het dat het niet om een verdachte gaat maar om een persoon wiens handelen valt binnen de criteria van de Wiv 2002. Een belangrijke waarborg in de huidige situatie is dat de CTIVD ook op eigen initiatief toetst of de AIVD rechtmatig opereert. Bovendien geldt inmiddels een notificatieplicht voor de AIVD: na afronding van onderzoek moet betrokkene op de hoogte gebracht worden.

In de tijd waarin de BVD naar uw mening te zeer binnendrong in uw maatschappelijke en persoonlijke leven golden deze waarborgen niet. Dat betekent dat er als het gaat om de rechtmatigheid van het optreden van de BVD destijds geen uitgewerkt toetsingskader bestond. De AIVD beklemtoonde dat het optreden van de BVD geplaast moet worden tegen de achtergrond van de tijd waarin dat heeft plaatsgevonden. Ik begrijp die opmerking zo dat met de ogen van nu je volgens de AIVD wellicht tot een andere waardering van het handelen van de BVD zou kunnen komen, maar dat de juiste maatstaf eerder is of de BVD gelet op de in die tijd gepercipieerde spanningen en onzekerheden in redelijkheid belangstelling kon tonen voor uw maatschappelijke en politieke activiteiten of van de kringen om u heen. En of de BVD handelingen heeft verricht die in redelijkheid verantwoord konden worden.

Bij de uitleg van de vraag wat "redelijk" is en wat in deze context "redelijkheid" betekent is het volgende van belang. De waarborgen die inmiddels wettelijk gelden en institutioneel gewaarborgd zijn voor het begrenzen van het handelen van de AIVD zijn er niet voor niets. Zonder dergelijke grenzen bestaat de reële kans dat een instantie als een veiligheidsdienst - zoals de BVD destijds - te ver doordringt in de persoonlijke levenssfeer van burgers en eventueel handelingen verricht die naar meer algemene maatstaven als onzorgvuldig moeten worden aangemerkt. Het is naar mijn mening in ieder geval onjuist om te stellen dat nu er voor het handelen van de BVD geen bijzondere wettelijke grenzen bestonden het handelen van de BVD zonder meer juist is geweest. Ik bezie uw bezwaren tegen het optreden van de BVD destijds in dit licht, alsmede met het oog op de behoorlijkheid van dat handelen. Het meest problematische is dat bij het werk van veiligheidsdiensten onvoldoende helderheid is over hun werkwijze en de grenzen die zij in acht moeten nemen. Daardoor ontstaat het beeld dat alles geoorloofd is en vanuit rechtstatelijk oogpunt is dat natuurlijk niet verdedigbaar.

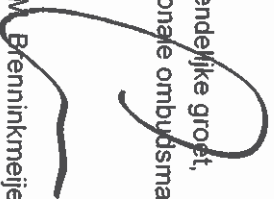
Het is onbevredigend dat u uiteindelijk anno 2012 na een lange juridische strijd materiaal in handen krijgt op grond waarvan bij u twijfel is gerezen of de BVD tientallen jaren geleden rechtmatig en behoorlijk heeft gehandeld. Bovendien is

Ons nummer
2011.09949

5

het onbevredigend dat de overheid, bij monde van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties weigert om nader onderzoek in te stellen of te laten instellen. Ik vind dat een onverstandige keuze. Het ligt echter ook niet op mijn weg om een dergelijk onderzoek in te stellen. Dit hangt in de eerste plaats samen met het feit dat er inmiddels veel tijd verstreken is. De aard van het onderzoek dat noodzakelijk zou zijn, brengt voorts mee dat er een onderzoekscapaciteit gevraagd wordt die mijn bureau niet beschikbaar heeft.

Met vriendelijke groet,
de Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer